

POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARININ EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI (1980–2006)

İnci PARLAKTUNA

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Abdullah Burhan BAHÇE

Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Günümüzde pek çok ülke ekonomisinde seçim kaynaklı dalgalanmalar yaşanmaktadır. İktidardaki politikacıların oylarını maksimize etmek, yeniden seçilebilmek ve seçim öncesinde seçmenler üzerindeki refah hissini arttırmak için ekonomiyi kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmelerine politik konjonktür dalgalanması denilmektedir. Bu çalışmada, politikacıların ekonomiyi istedikleri yönde idare etmeleri (manipülasyon) için kullandıkları yöntemler ve araçlar fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları açısından ele alınmış ve Türkiye'nin 1980–2006 dönemine ait aylık verileri EKK yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Çalışmada kullanılan aylık verilerle elde edilen sonuçta, bankalararası faiz oranının seçimlere daha hızlı tepki verdiği ve seçimlerin enflasyon oranı üzerinde politik konjonktür dalgalanması oluşturduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle seçimlerin sadece bankalararası faiz oranı ve enflasyon oranı gibi parasal sektör göstergeleri üzerinde etkili olduğu reel sektör göstergelerini ise doğrudan etkilemediğini söyleyebiliriz.

ANAHTAR KELİMELER

Politik Konjonktür Dalgalanmaları, Seçimler, Fırsatçı Dalgalanmalar,
Seçim Sıklığı

EFFECTS OF POLITICAL BUSINESS CYCLES ON ECONOMY AND APPLICATION OF TURKEY (1980-2006)

İnci PARLAKTUNA
Eskişehir Osmangazi University,
Faculty of Economic and Administrative Sciences

Abdullah Burhan BAHÇE
Dumlupınar University,
Faculty of Economic and Administrative Sciences

Nowadays, in economies of many countries, cycles resulted from elections exist. In literature, these cycles are named as political business cycles. Political business cycles means that, incumbent politicians stimulate, namely, manipulate the economy in the direction of their self-interests in order to maximize their votes and reelection goal via enhancing voters' prosperity prior to elections. In this study, methods and tools used by political agents to manipulate the economy are explained with opportunistic cycle theory. For this purpose, a literature survey along with the results of an econometric model testing the political business cycle in Turkey for the 1980-2006 period using OLS method on monthly data are given. Results show that the fastest affected indicator is the interbank interest rate, and elections create a political business cycle on inflation. In another words, elections create political business cycle on economic indicators which affect monetary sector especially though interbank interest rate and inflation rate but not directly affect real sector indicators.

KEYWORDS

Political Business Cycles, Elections, Opportunistic Cycles, Election Density.

1. GİRİŞ

Politik konjonktür dalgalanması konusunda yapılan çalışmalarda iktidardaki hükümetlerin yeniden seçilme olasılıklarını arttırmak için ekonomiyi manipüle ettikleri tartışılmaktadır. Bu nedenle hükümetler seçmenlere ekonomiyi daha iyi göstermek için genişletici ekonomi politikaları uygulayarak işsizlik oranlarını düşüren yönde politikalar uygulamaktadırlar. Bu konudaki teoriler seçim-öncesi dönemdeki genişlemeci politikaların etkilerini dengeleyebilmek için kullanılan zıt politikaların seçim-sonrası dönemde ekonomide daralma meydana getirdiğini ifade etmektedir. Aslında temel tartışma, seçmenlerin “miyop doğası” ve “geçmişe-dönük oylama” şeklindeki davranışlarından dolayı hükümetlerin popülaritelerini arttırmak için ekonomiyi manipüle edebilecekleridir. Politik konjonktür dalgalanmalarını açıklamaya yönelik teoriler gelişmiş ülkelerde büyük ölçüde Phillips eğrisine dayanmaktadır. Phillips eğrisi ise kısa dönemde enflasyon ile işsizlik arasındaki değişimi ifade etmektedir. Buna göre, daraltıcı politikalar normal dönemde enflasyonu düşürmeye yönelikken genişletici politikalar ise seçim döneminde politikacıların yeniden seçilebilmek amacıyla işsizliği azaltmaya yönelik olmaktadır. Bu durumda uygulanan politikalar enflasyonla işsizlik arasındaki kısa dönemli dengenin manipüle edilerek bozulmasına neden olmaktadır.

Politik konjonktür dalgalanması konusundaki çalışmalar geleneksel ve modern politik konjonktür dalgalanmaları olarak incelenebilir. Bu ayrımın temel nedeni geleneksel olarak ifade edilen yaklaşımda politik konjonktür dalgalanması tanımı yapılmamış ve bu dalgalanmalara ilişkin net varsayımlar ortaya konmamıştır. Tanımı yapılmış ve varsayımı belirlenmiş çalışmalar modern politik konjonktür dalgalanması altında incelenir.

Geleneksel politik konjonktür dalgalanmalarında ilk çalışma Kalecki tarafından yapılmıştır. Kalecki (1943, 322-331)'deki çalışmasında, politik konjonktür dalgalanmasının ortaya çıkmasının nedenini devletin işsizliği azaltmak için talebi canlandırmadaki yeteneksizliğinden değil, devlet memurlarının tam istihdamın uzun süre korunmasına karşı olan gruplardan gelen politik baskıya yanıt vermelerinden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Akerman (1947, 107-117) yılında yayınlamış olduğu eserinde politik ekonomik dalgalanmalardan bahsetmiş ve bu tür dalgalanmaların ekonominin etki alanından kaynaklandığını vurgulamıştır. Downs (1957, 135-150)'deki çalışmasında, politikacıların bencil olduklarını, bencil davranışlarını ön plana çıkartarak seçmen taleplerine yanıt verdiklerini ve oy için yarıştıklarını varsaymıştır. Downs çalışmasında bencil politikacıların davranışlarını analiz etmiştir. Frey ve Lau (1968, 377-378) yılında yayınlamış oldukları eserde hükümet davranışına ilişkin matematiksel bir model ortaya koymuşlardır. Frey ve Lau'ya göre, burada geliştirilen “hükümet davranışı modeli” ekonomik faaliyette bu şekildeki politik nedenli dalgalanmaların açıklanmasına ve analizine elverişli bulunmaktadır. Çünkü ekonomik sistem, Frey ve Lau'nun geliştirdiği

hükümet davranış modelinin içine konduğunda politik güçlerin ekonomi üzerindeki etkileri net bir biçimde ortaya çıkabilmektedir. Ben Porath (1975, 400-403)'deki eserinde, politik konjonktür dalgalanmasını bolluk ve kıtlık yılları açısından değerlendirerek ele almıştır. Ben Porath, son yıllarda daha geleneksel demokrasilerin yerine bati tipi demokrasilerde süre gelen "politik konjonktür dalgalanması" olarak uelerin tanımlanabileceğinin bilincinin arttığını belirtmiştir.

Nordhaus'un (1975) yılında yayımlanmış olduğu eserine kadar geçen sürede yer alan yukarıdaki çalışmalar geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları kapsamına dahil edilmektedir. Modern politik konjonktür dalgalanmalarında ilk çalışma Nordhaus tarafından yapılmıştır. Fırsatçı politik konjonktür dalgalanması modelini ilk olarak şekillendirerek anlatır olan Nordhaus'tur. Bir çalışma modern politik konjonktür dalgalanması ayarımında olan "fırsatçı politik konjonktür dalgalanması" yaklaşımına dayanan bir çalışmadır. Çalışmada, Türkiye'nin 1980-2006 dönemindeki 6 genel seçiminin ekonomi üzerindeki etkileri aylık verilerle analiz edilmiştir.

Çalışma dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm giriş, ikinci bölüm fırsatçı politik konjonktür dalgalanması yaklaşımının açıklandığı ve yapılan çalışmaların anlatıldığı, üçüncü bölüm yaklaşımın Türkiye'nin 1980-2006 dönemi aylık verilerle test edildiği bölümdür. Son bölümde sonuç ve yorum yer almaktadır.

2. FIRSATÇI POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARI

Fırsatçı politik konjonktür dalgalanması modeli, iktidardaki politikacıların yeniden seçilmek ve oylarını maksimize etmek için seçimleri kullandıklarını, rüşvet verdiklerini ya da seçim günü kendi lehlerine koşullar sağlayacak politikalar izlediklerini varsayar. Nordhaus'un (1975, 169-190) "Politik Konjonktür Dalgalanması (The Political Business Cycle)" başlıklı çalışmasında sunduğu model, iktidardaki politikacıların seçim-öncesi dönemlerde düşük işsizliğe ve yüksek enflasyona neden olduğunu ancak seçimin kazanılmasını takip eden dönemde ise, durumun ters yönde hareket ettiğini göstermiştir.

Nordhaus'un modelinin iki önemli özelliği dikkat çekmektedir. Birincisi; seçiminin geçmişe dair zayıflayan hafızası hesaba katılmaktadır. İkincisi; ekonomik kararlar gelecekteki çok uzun bir dönem için azalan bir etki bırakırken, siyasi kararlar gelecek seçim dönemine kadar etkisiz kalacaklarından daha az etki bırakacaklardır.

Nordhaus modelinin varsayımlarını şu şekilde belirtmiştir: Phillips Eğrisi mevcuttur. Bireyler düşük işsizlik ve düşük enflasyonu tercih etmektedirler. Oy verme "geçmişe dönük"tür. Seçimler partilerle ekonomik nedenler dışında bağ kurmazlar. Bütün seçimlerin uyantabilen standart

performansları vardır. Partiler yalnızca seçilmekle ilgilenmektedirler. Partiler, seçmen tercihlerini çok iyi bir şekilde bilmektedirler. Zaman dışsal olarak beklenen düzenli seçimler vardır. Nordhaus'un ortaya koymuş olduğu model siyasî liderin iktidarda kaldığı dönemde işsizlik, enflasyon dalgalanmaları meydana getireceğini ve politik otoritenin seçim artfesinde olup biteni göremeyen "miyop" seçmenleri iktidar için oy vermesi yönünde kandırmayı umarak canlanma yaratacağını öngörmektedir. Seçmenlerin miyop doğası, kısa vadeli politikalar yoluyla, politikacıların seçim öncesi dönemlerde seçmenlerin oylarını kendi çıkarları çerçevesinde yönlendirebileceklerini ifade etmektedir (Nordhaus, 1975, 188).

Başkanlık için politik konjonktür dalgalanması konusunda sonradan yapılan çalışmalar Nordhaus'un çalışmasını temel alan uygulamalı çalışmalardır. Seçim yılları ile ekonomik faaliyetler üzerindeki zaman serileri verisinin aralarında ortak ilişkiler veya nedensel bağlar bulunduğunu göstermesiyle bu çalışmalar ekonominin başkanlık için manipülasyonunu ifade eden ihtilafa yol açan kanıtlar ortaya koymuşlardır.

MacRae'nin (1977, 262-263) "Konjonktür Dalgalanmasının Politik Bir Modeli" adlı makalesinde, hükümetin enflasyon ve işsizlik tercihi arasında kalması durumunda oy kaybının minimize edilmesi davranışı bir diğer ifadeyle oy maksimizasyonu, eğer seçmen miyop ise kararlı bir konjonktür dalgalanması meydana getirdiğini açıklamaktadır. Bununla birlikte, eğer seçmen rasyonel ve stratejik olarak oyluyor ise oy kaybının minimize edilmesi davranışı uzun dönem enflasyon-İşsizlik kombinasyonuna neden olacaktır. Tufte, (1978, 26-27) "Seçimsel Ekonomik Dalgalanma" adlı çalışmasında birçok kapitalist demokrasinin ulusal ekonomik performansına ilişkin seçimsel bir ritmi bulunduğunu ve bu seçimsel dalgalanmanın önemli makroekonomik dalgalanmalara neden olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra, seçimsel bahis arttıkça ekonomik teşvik de artmaktadır. Özellikle, görevdeki başkanların yeniden seçilmeye rağbet ettiği yıllarda uygun olan kısa dönem ekonomik koşulların en iyi olduğu dönem tercih edilmektedir. Tufte'ye göre, görevdeki bu başkanların yeniden seçilmesi durumunda üstlendikleri ilk ekonomik önceliklerinin deflasyonist politikalar olduğudur.

Nordhaus (1989, 2-3) yapmış olduğu çalışmasında politik konjonktür dalgalanmasına yönelik alternatif yaklaşımlardan bahsetmiştir. Nordhaus'a göre, çoğu makroekonomik çalışmalarda politik faktörler dışsal değişken olarak alınmıştır. Ancak politik konjonktür dalgalanmaları yaklaşımı, politik ve ekonomik faktörlerin birbirlerini karşılıklı olarak etkilediğinde ekonominin nasıl davrandığını analiz etmektedir. Nordhaus bu çalışmasında iki önemli noktayı vurgulamıştır. Birinci önemli nokta: seçmenlerin hem ekonomi politikası hem de parti platformları açısından rasyonel beklentilere sahip olup olmadığı konusunun, politik konjonktür dalgalanmaları literatüründe (aslında ekonominin birçok yerinde) bir merkezi uyumsuzluk etrafında ele alınmasıdır. Eğer seçmenler rasyonel

beklentilere sahiplerse diğer bir ifadeyle bütün mevcut bilgileri elinde bulunduruyor ve partileri beklenen gelecek performanslarına göre karşılaştırarak değerlendiriyorsa, bu tür seçmenlere “ultrarasyonel” seçmen denilmektedir. Eğer seçmenler bu standardın altına düşerlerse, bu tür seçmenlere ise “rasyonel olmayan veya miyop” seçmen denilmektedir. İkinci önemli nokta; partilerin fırsatçı mı yoksa ideolojik mi olduğuyla ilgilenebilir. Eğer partiler geçmişteki durumlarına, parti anlayışlarına ya da ekonomideki gerçek etkilere aldırış etmeksizin, seçilme (veya yeniden seçilme) amacıyla politikaları belirliyorlarsa bu tür partilere “fırsatçı” partiler denilmektedir. Eğer partiler, belirli ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için politikalarını kuruyor ve iktidarı kazanmaya ya da politik popülariteye bağımlı kalmıyorlar ise, bu tür partilere “ideolojik” partiler denilmektedir. Nordhaus’a göre, pratikteki birçok ekonomik model seçmenlerin bütün mevcut enformasyona sahip olmadığını ve geleceğe-yönelik olmaktan ziyade geçmişe-dönük davranışlar sergilediğini varsaymaktadır. Buna ek olarak, politik konjonktür dalgalanması modelleri parti motivasyonunda da farklılaşmaktadır.

Takatoshi(1989, 26) Japonya’da yaşanan politik konjonktür dalgalanmalarına ve içsel seçim zamanlamasına açıklama getirmektedir. Takatoshi çalışmasında parlamenter sistemde meydana gelen politik konjonktür dalgalanmalarına ilişkin teorik bir model kurmuş ve Japonya’ya ait savaş-sonrası dönemine ilişkin verileri kullanarak bu modeli test etmiştir. Başkanlık sisteminden farklı olarak parlamenter sistemde genel seçim zamanlaması içsel bir politika değişkeni olmaktadır. Böylece parlamenter sistemdeki ilgi çekici sorulardan biri seçimlerin mi konjonktür dalgalanmasına neden olduğu, yoksa ekonomik gelişmelerin mi genel seçimleri tetiklediğidir. Japonya’nın savaş-sonrası tecrübesine ait uygulamalı analizi başkanlık sistemine ilişkin politik konjonktür dalgalanması teorilerinin belirttiğinin aksine, Japonya hükümetinin yaklaşan seçimlerin beklentisinde politikaları manipüle etmediğini göstermektedir. Onun yerine genel seçimlerin ekonomik koşulların en uygun olduğu durumlarda yapıldığını ifade etmektedir.

Klein (1996, 84-100) çalışmasında süreklilik analizi kullanarak teoriyi test etmiştir. Bu yaklaşım, başkanlık seçimlerinin öncesinde ve sonrasında makroekonomik değişkenlerdeki genişlemeyi dikkate alan önceki çalışmalardan ziyade seçimlere ilişkin konjonktür dalgalanmasının dönemeç noktalarının zamanlamasını daha dolaysız test etmeyi sağlamıştır. Yalnızca Demokrat bir başkan olduğunda seçimden önceki iki yıllık dönem içinde ekonomideki küçülmenin sona ermesi olasılığının arttığı fırsatçı politik konjonktür dalgalanması yaklaşımını destekleyen bazı kanıtlar bulunmuştur. Klein politik olaylara ilişkin ekonomik olayların zamanlamasını incelemesi açısından uygun bir analiz olan süreklilik analizini kullanmıştır. Klein’in uyguladığı süreklilik analizi sonucu elde ettiği politika-ekonomi ilişkisi politik konjonktür dalgalanması teorilerine ilişkin uygulamalı çalışmaların anlaşılabilmesinde de temel teşkil etmektedir.

Heckelman ve Berument (1998, 997-999) yapmış oldukları çalışmalarında, Hausman testleri aracılığıyla içsellik test ederek hem Japonya’da hem de İngiltere’de yaşanan “fırsatçı seçim zamanlaması” na (opportunistic election timing) ilişkin güçlü kanıt elde etmişlerdir. Ancak klasik politik konjonktür dalgalanması yaklaşımıyla elde edilen kanıtlar oldukça sınırlıdır. Heckelman ve Berument yapmış oldukları çalışmalarında genel olarak bu iki ülke (demokrasi) açısından Nordhauscu analizin ortaya koyduğu sonuçları reddetmişlerdir. Ancak Heckelman ve Berument çalışmalarında Japonya için parasal dalgalanmalara ilişkin kanıt bulunmamıştır. İngiltere için ise ne para ne de kamu harcamasına ilişkin politika araçlarının hileli kullanılmasına (manipülasyona) rastlanmamıştır. Heckelman ve Berument’in elde ettiği uygulama sonuçları her iki ülkede de fırsatçı seçim zamanlamasının var olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, bazı seçimsel dalgalanmalar (Japonya’daki para dalgalanması ve İngiltere’deki enflasyon dalgalanması vb.) sıradan EKK yönteminde elde edilememiştir. Ancak içsel değişkenleri içeren modeller sıradan EKK yönteminin iyi sonuçlar verdiğini vurgulamaktadır. Heckelman ve Berument’in ortaya koyduğu içsellik modeli beklentilerle tutarlıdır. Politikacılar makro ekonomiyi değiştirmenin ne kadar zor olduğunu fark etmekte ve ekonomiyi güçlenene kadar beklemektense seçimi istemektedirler. Çalışma iki önemli sonuç ortaya koymaktadır. Birinci sonuç; hükümetlerin ilave stratejik bileşenlerinin bulunduğunu, ekonominin manipülasyonuna ilişkin daha az girişim beklendiğini ve böylece dönem uzunluğu önceden belirlenmiş demokrasilere nazaran daha durağan bir ekonomi beklendiğini vurgulamaktadır. İkinci sonuç; erken seçimi isteme imkanına sahip hükümetlerin daha kararlı parti temsiline sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuca göre, seçimler daha fazla olacak ancak iktidardaki parti en elverişli zamanı seçebileceği için iktidarı daha kolay elde tutabilecektir. Bu imkana sahip olmayan iktidardakiler ise daha zor olan ekonomik manipülasyona başvurmaktadırlar.

Bakırtaş’ın (1998, 59) çalışması, Türkiye’deki politik yapının ekonomi üzerindeki etkisini politik konjonktür dalgalanmaları açısından incelemektedir. Bakırtaş’a göre, politik kararlarla iktisat politikası kararları arasındaki etkileşimi inceleyen politik konjonktür dalgalanması yaklaşımı ekonomik dalgalanmaların seçimlerin zamanlamasını yansıttığını ileri sürmektedir. Politik konjonktür dalgalanmaları yaklaşımına göre, politikacılar iktidarın ilk yıllarında işsizliği arttıran ve enflasyonu düşüren politikalar uygulamaktadır. Bu daralmanın gerekçesi olarak bir önceki hükümetin uygulamaları gösterilmektedir. Seçim zamanı yaklaştıkça enflasyonu çok fazla yükseltmeyen ancak işsizliğin düşmesini sağlayacak genişleyici politikalar uygulayan iktidar partisi seçmenlerin kararları üzerinde etkili olmaya çalışmaktadır. Sonuç olarak, Bakırtaş’a göre, batı ekonomilerinde bu şekilde incelenen politik konjonktür dalgalanmalarının temel tahmini olan işsizlik ve enflasyon verilerini kullanarak teorinin Türkiye

açısından test edilebilir ancak uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü, Türkiye açısından enflasyon ve işsizlik hükümetler tarafından kontrol edilebilen ve seçimlere göre yönlendirilebilen değişkenler olma özelliğine sahip değildir. Bu yüzden Bakırtaş'ın çalışmasında kullanılan değişkenler ve ortaya konmaya çalışılan politik parti davranışları politik konjonktür dalgalanmalarının Türkiye açısından da büyük ölçüde geçerli olduğunu göstermektedir. Bakırtaş'a göre, seçimlerin kamu kesiminin genişliğiyle ve ekonomideki istikrarsızlıklarla yakın ilişkisi bulunmaktadır.

Ergun'un (2000,6-29) çalışması, Türk hükümetlerinin 1987-1999 periyodu süresince yeniden seçilme şanslarını arttırmak amacıyla seçimlerden önce fırsatçı maliye ya da para politikalarını uygulamaya koyup koymadığını belirlemeye çalışmaktadır. Ergun'un çalışması, politik konjonktür dalgalanması hipotezini test etmek için aylık veri kullanan ilk çalışma olmaktadır. Çalışmada elde edilen ampirik sonuçlar, bazı sanayileşmiş ülkelerde de olduğu gibi, Türkiye'de de seçimsel politik konjonktür dalgalanmalarının yaşandığını ifade etmektedir. Asutay'ın (2004, 2) çalışması ise, geleneksel fırsatçı Nordhauscu teorinin içindeki maliye ve para politikası araçlarını modelleyerek, Türkiye'de politik konjonktür dalgalanmalarının varlığını araştırmıştır ve Nordhaus'un sonuçlarını desteklemiştir.

Bakırtaş ve Koyuncu'nun (2005, 55-64) çalışmalarında seçtikleri temel beş makroekonomik değişken açısından Türkiye'de yaşanan seçimlerin etkisini analiz etmek için seçimsel politik konjonktür dalgalanmalar hipotezi test edilmektedir. Bu hipotezin test edilmesinde EKK yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışmalarda seçimsel politik konjonktür dalgalanmaları hipotezi ile öne sürülen seçim dönemlerinin makroekonomik değişkenleri etkilediği varsayımının yanında seçimlerin de makroekonomik değişkenler tarafından belirlenebileceğine ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Bu yüzden, hipotezin test edilebilmesi için içsellik probleminin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bakırtaş ve Koyuncu'ya göre, söz konusu içsellik probleminin varlığını test etmek açısından Hausman'ın içsellik testine ilişkin tek denklemlili F-testi uygulanmıştır. Yapılan test sonucunda elde edilen bulgular içsellik probleminin yalnızca GSYİH ve kamu kesimi nihai tüketim harcamaları değişkenleri için var olduğuna işaret etmektedir. Analize tabi tutulan diğer değişkenler (M1, bankalararası faiz oranı, enflasyon) açısından içsellik probleminin olmadığı sonucuna varılmıştır. Bakırtaş ve Koyuncu'nun çalışmasında, içsellik problemi ortaya çıkan değişkenler için D4 seçim sıklığını gösteren araç değişkeni kullanılarak EKK yöntemiyle model tekrar tahmin edilmiştir. Sonuç olarak, seçimsel politik konjonktür dalgalanmalar hipotezinin GSYİH ve kamu kesimi nihai tüketim harcamaları için geçerli olduğu, ancak M1, bankalararası faiz oranı ve enflasyon değişkenleri için geçerli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bakırtaş ve Koyuncu'ya göre, yapılan diğer çalışmalar da göz önüne alındığında, Türkiye gibi gelişme yolunda olan bir ülke açısından seçim dönemlerinin ilk etkisinin kamu harcamaları ve çoğaltan mekanizması vasıtasıyla GSYİH düzeyi üzerinde

olacağı beklenen bir sonuçtur. Bakırtaş ve Dayar'ın (2005, 175-188) ele almış oldukları çalışma, Türkiye'de yaşanan seçimlerin ekonomi-politiği üzerinedir. Buna göre, seçimsel ekonomik dalgalanmalar, politik kararlar ile ekonomi politikaları arasındaki ilişkileri incelemektedir. Seçimsel ekonomik dalgalanmalar yaklaşımına göre, ekonomik dalgalanmalar seçim dönemlerini yansıtmaktadır.

3. MODEL VE ANALİZ

Seçim zamanlamasının içsel olarak belirlenmesine ilişkin model aşağıdaki eşitlik (1)'deki gibi ifade edilmiştir. Bu eşitlik Takatoshi'nin (1989), Heckelman ve Berument'in (1998) ve Bakırtaş ve Koyuncu'nun (2005) yapmış oldukları çalışmalarında kullandıkları modeldir. Bu model Hausman'ın tek denklemlî F-testidir.

$$Y_t = \alpha + \sum_{i=1}^p \beta_i Y_{t-i} + \delta D1_t + \omega D4_t + v_t \quad (1)$$

(1) nolu eşitlik müdahale analizi yaklaşımıyla temel süreçteki seçim kaynaklı değişiklikleri test etmektedir. Y_t ; t zaman kesitinde seçimler tarafından etkilendiği varsayılan makroekonomik değişkenlerdir. Analizimizde bu değişkenler; GSYİH, Kamu Kesimi Nihai Nüketim Harcaması, Bankalararası Faiz Oranı, M1 dar tanımlı para arzı ve enflasyon oranı olarak alınmıştır. Y_{t-i} ; t-i zaman kesitindeki makro ekonomik değişkenlerdir. $D1_t$; t zamandaki seçim kukla değişkeni (seçim varsa (1), seçim yoksa (0) atanmıştır). $D4_t$; araç değişken olarak modele dahil edilmiştir (seçim sıklığını göstermektedir). α ; sabiti, β , δ ve ω değişkenlerin katsayılarını göstermektedir. p; gecikme sayısı, v_t ; t zamandaki hata terimini göstermektedir. Seçim kukla değişkeni ($D1_t$), dalgalanmanın zamanlamasını göstermesi beklenmektedir. δ katsayısının sıfırdan farklı olması seçimlerin ekonomiyi etkilediğini, ω katsayısının sıfırdan farklı olması seçimlerin makroekonomik değişkenler üzerinde politik konjunktür dalgalanması yarattığını ve içsellik probleminin varlığını ifade etmektedir. Söz konusu katsayının istatistiksel olarak anlamlı olmaması içsellik probleminin olmadığı anlamına gelmektedir.

Çalışmada, Türkiye'nin 1980–2006 döneminde yaşanan seçimlerin politik konjunktür dalgalanmalarına neden olup olmadığı araştırılmaktadır. Yapılan çalışma açısından en önemli sınırlılık çalışmanın sadece seçim dönemlerini kapsamıdır. Çünkü politik konjunktür dalgalanmaları seçim zamanlarında ortaya çıkmaktadır. Buna göre, 1980–2006 yılları arasında yaşanmış 6 seçim dönemi çalışmayla ilgili ilk sınırlamayı ifade etmektedir. Bunun yanı sıra, çalışmada ele alınan seçim dönemi genel seçimlerle ilgilidir.

Dolayısıyla mahalli idare seçimleri analiz dışında bırakılmıştır. Tablo 1’de 1980–2006 yıllarına ilişkin seçimler gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de 1980–2006 Dönemi Seçimleri

SEÇİMLERİN TARİHLERİ	SEÇİMLER
06.Kas.83	Genel Seçimler
29.Kas.87	Erken Genel Seçimler
20.Eki.91	Erken Genel Seçimler
24.Ara.95	Erken Genel Seçimler
18.Nis.99	Genel Seçimler ve Yerel Seçimler
03.Kas.02	Genel Seçimler

Türkiye’de politik konjonktür dalgalanmalarının geçerliliğini test etmek amacıyla 1980:01–2006:03 tarihleri arasındaki döneme ait altı fiyatlarıyla gayrisafi yurtiçi hasıla (gsyih), enflasyon oranı (enf), kamu kesimi nihai tüketim harcaması (kknth), bankalararası faiz oranı (bafo) ve parasal büyüklük (m1)’den oluşan temel makro ekonomik göstergeler kullanılmıştır. 1980-2006 döneminin çalışılmasındaki neden Türkiye’nin 1980 sonrası politik ve ekonomik alandaki gelişmeleri olarak ifade edilebilir. 1983 yılından bu yana demokratik yaşamın normal koşullarda varlığını sürdürebilmesi ve demokratik süreçte seçmen ve politikacıların popülaritelerini arttırmaya yönelik olarak, ekonomi politikalarını izledikleri ilk seçimin 6 Kasım 1983’de yapılan genel seçimler olmasıdır. Hipotezin test edilmesinde ele alınan temel makroekonomik göstergelerin 1980’li yılların ortalarından itibaren daha düzenli olarak kaydedilmesi ve daha sık periyotlara ait verilere ulaşılabilir olması çalışmada ele alınan politik konjonktür dalgalanmalarının biçimini ve nedenlerini anlayabilmek açısından büyük bir avantaj olmaktadır. Türkiye açısından ele alınan birçok çalışmada, politik konjonktür dalgalanmalarını açıklamaya yönelik olarak yıllık ya da üçer aylık verilerin kullanılması ekonominin politik yaşamdaki gelişmelere hassaslığının yüksek olabileceği varsayıldığında veri sıklığının düşük olması politik konjonktür dalgalanması hipotezinin test edilmesinde yanıltıcı birtakım sonuçlar elde edilmesine yol açabilmektedir. Bu yüzden yüksek veri sıklığı bir yandan çalışmada teste tabi tutulan gözlem sayısını artırırken diğer yandan hükümetlerin seçim öncesinde izledikleri politikaların ekonomi üzerindeki etkilerinin daha belirgin görünmesini sağlamaktadır. Bundan dolayı çalışmada aylık verilerin kullanılması tercih edilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler, TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi’nden derlenmiştir (<http://tcmbf40.tcmb.gov.tr/cbt.html>).

Modelde kullanılacak değişkenler daha önce yapılan çalışmalarda kullanılan değişkenler ve nedenler göz önüne alınarak belirlenmiştir. Bu değişkenlerden Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) seçimleri kazanmaya

yönelik politikaların ilk etkilediği değişken olduğundan modele alınmış ve alıcı fiyatlarıyla GSYİH verileri kullanılmıştır. Seçim öncesi dönemde kamu harcamalarının artırılması politik konjonktür dalgalanmasına neden olduğu için kamu harcamalarını ifade eden kamu kesimi nihai tüketim harcaması ikinci değişken olarak belirlenmiştir. Bankalararası faiz oranı Türkiye açısından seçim öncesi politikalara ve hükümet değişikliklerine en hızlı yanıt verebilen ekonomik gösterge olarak düşünüldüğünden üçüncü değişken olarak alınmıştır. Dördüncü değişken dar tanımlı para arzı olarak parasal büyüklük değişkenidir. Parasal büyüklük değişkeni en likit ve hükümetin emisyon üzerinde yapacağı değişiklikleri doğrudan yansıtan değişkendir. Dolayısıyla m1'deki seçim kaynaklı değişimler politik konjonktür dalgalanmasına neden olmaktadır. Son değişkenimiz enflasyon oranıdır. Enflasyon oranı değişkeni politik konjonktür dalgalanmaları konusunun temelini oluşturan Phillips eğrisi analizi nedeniyle modele konulmuştur. Aylık tüketici fiyat indeksleri enf olarak kullanılmıştır. Modelde kullanılan değişkenlerden faiz oranı ve enflasyon oranı hariç diğer değişkenlerin yüzdelik değişimleri hesaplanmıştır.

Seçim dönemleri ve seçim dönemi olmayan aylara ait kukla değişken bağımsız bir değişken olarak modele dahil edilmiştir. Modelde yer alan D1 değişkeni bu ayırım çerçevesinde tanımlanan kukla değişkeni olmaktadır. Kukla değişkeni 0 ve 1 değerlerini almaktadır. 0 ile belirtilen aylar seçim dışı dönemleri, 1 ile belirtilen aylar ise seçim dönemlerini ifade etmektedir. Seçim ayı ve öncesi dönemdeki toplam 3 ay seçim dönemi olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada aylık veriler kullanıldığı ve veri sıklığı daha fazla olduğu için seçim dönemi 3 ay olarak belirlenmiştir. D1 değişkeni eşitlik (2)'de gösterilmiştir.

$$D1_t = \left(\frac{\text{seçim öncesi 3 ay (seçim ayı dahil)}}{1}, \frac{\text{diğertanılar}}{0} \right) \quad (2)$$

Türkiye'de 1980-2006 döneminde 6 genel seçim yaşanmıştır. T.C. Anayasası'nın Cumhuriyet'in temel organlarının tanımlandığı üçüncü kısmının birinci bölümünde yer alan madde 77'de genel seçimlerin beş yılda bir yapılacağı ifade edilmektedir. Bu durum, her seçim arasında 60 aylık bir süreyi göstermektedir. Fakat Türkiye'de seçimler arasındaki süre ortalama olarak 48 aylık döneme karşılık gelmektedir. Çalışmada iki seçim arasındaki geçen süreler D2 serisi olarak belirtilmiştir. Türkiye'de 20 Ekim 1991'deki seçimden 3 Kasım 2002 seçimine kadar geçen sürede koalisyon hükümetleri iktidara gelmiştir. Bu nedenle de, koalisyon hükümetleri arasında yaşanan çekişmeler ve partiler arasında yaşanan çatışmalar, genellikle her seçimin zamanından önce yapılmasına neden olmuştur. Bu yüzden seçimler arasında hükümet sıklığı da artmıştır. Seçimler arasındaki hükümet sıklığı ortalama olarak 2.8 civarında çıkmaktadır. Türkiye'de yer

alan hükümet sıklıkları D3 serisi ile gösterilmiştir. Sonuç olarak, ifade edilen 26 yıllık süre zarfında, Türkiye'nin siyasi hayatında yaşanan bu gelişmeler politik anlamda istikrarsızlıkların ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu politik istikrarsızlıklar da ülkeyi ekonomik krizlere sürüklemiştir (Bakırtaş ve Koyuncu, 2005, 60).

Test sonuçlarında içsellik probleminin varlığını tespit etmek üzere yeniden oluşturulan eşitlik (1)'deki modele, D4 bağımsız değişken olarak dahil edilmiştir. D4 değişkeni, gerçekleşen iki seçim arasındaki sürenin yasal seçim süresine oranlamasıyla bulunan seçim sıklığını ifade etmektedir. Seçim sıklığı değişkeni eşitlik (3)'te gösterilmiştir.

$$D4_t = \left(\frac{\text{Seçim}_t - \text{Seçim}_{t-1}}{\text{Yasal seçim süreci (60 ay)}} \right) \quad (3)$$

Politik konjonktür dalgalanmaları hipotezine ilişkin analiz Eviews 3.1. Version programında En Küçük Kareler (EKK) yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

4. ANALİZ SONUÇLARI

Çalışmada kullanılan konjonktürel makroekonomik değişkenlere ilişkin optimal gecikmeler Akaike Information Criteria (AIC) tekniği yardımıyla hesaplanarak seçimlerde uygulanan politikaların ekonomiye yansımaya süresi saptanmıştır. Optimal gecikme süreleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. AIC Sonuçları

Gecikme Süresi (ay)		gsyih	kknth	bafo	ml	enf
1	aic	7.804383	5.800451	9.776756*	7.119448*	7.815933
2	aic	7.749540	5.322115	9.783946	7.130483	7.613878
3	aic	7.744717*	5.188859*			7.606423*
4	aic	7.753438	5.190280			7.615877

* Uygun optimal gecikme

Tablo 2’de ortaya konan gecikme süreleri dikkate alındığında, parasal sektörün reel sektöre kıyasla seçimlere daha çabuk tepki verdiği görülmektedir. Buradan parasal sektörün reel sektöre oranla seçim zamanlarına daha duyarlı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna göre, AIC analiziyle elde edilen en uygun gecikme süreleri dikkate alınarak eşitlik (1)’de belirtilen model EKK yöntemiyle tahmin edilmeye çalışılmıştır. Her bir bağımlı değişkene ilişkin EKK yöntemiyle elde edilen sonuçlar aşağıda tablolar halinde gösterilmektedir. Buna göre, eğer D4 araç değişkenine ilişkin $Prob \leq 0,099$ ise anlamlıdır ve bir içsellik probleminden söz edilebilir. Aksi durumda D4 araç değişkenine ilişkin olasılık anlamsızdır ve içsellik problemi söz konusu değildir. Bu durumda, bağımlı değişken D1 değişkeni sEKK yöntemi vasıtasıyla test edilmelidir. EKK yöntemiyle elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar Tablo 3 e Tablo 4’te gösterilmektedir.

EKK yöntemiyle elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar D1 seçim kukla değişkeni ve D1 değişkeninden türetilen D4 seçim sıklığı değişkeniyle ayrı ayrı ele alınmıştır. Her değişkene ait katsayı değerleri ve parantez içinde de t-istatistik değerleri verilmiştir.

Tablo 3. EKK Yöntemi Sonuçları (D1 ile)

Bağımlı Değişken \ Bağımsız Değişken	gsyih	kknth	bafo	ml	enf
c	0.644361 (0.938129)	0.548697** (2.143201)	1.169973 (0.550292)	4.151746** (2.441479)	3.522710* (3.160699)
D1	-2.891388 (-1.018463)	-0.347566 (-0.356079)	19.00042** (2.244964)	2.222709 (0.980079)	-0.248023 (-0.094222)
Y_{t-1}	1.007835* (17.54420)	1.479550* (19.67806)	0.852792* (26.16508)	0.931222* (37.39989)	1.328115* (22.44808)
Y_{t-2}	-0.367039* (-4.644755)	-0.880950* (-8.262300)			-0.252853* (-2.585009)
Y_{t-3}	0.115793** (2.016603)	0.203487* (3.247456)			-0.133344** (-2.247611)
F - İstatistiği	136.4704 (0.000000)	185.7106 (0.000000)	348.9128 (0.000000)	700.6236 (0.000000)	1118.421 (0.000000)
Düzeltilmiş R^2	0.639855	0.779499	0.737240	0.860415	0.943393

Not: *, **, *** sırasıyla 0.01, 0.05, 0.10 düzeylerindeki istatistiksel anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 3'e göre D1 seçim kukla değişkenine ilişkin δ katsayısı bafo değişkeni hariç diğer değişkenler açısından istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu durumda, seçimlerin analizde kullanılan gsyih, kknth, ml ve enf değişkenleri üzerinde bir etkisi olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, D1 seçim kukla değişkenine ilişkin δ katsayısı bafo değişkeni için 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkmaktadır. R^2 0,74'tür. Bu durumda seçimlerin, analizde kullanılan bafo değişkeninin değişme hızı üzerinde etkili olduğu ve bafo değişkeninin seçimlere en hızlı tepki veren değişken olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.'e göre D4 seçim sıklığı araç değişkenine ilişkin ω katsayısı da enflasyon oranı değişkeni hariç diğer değişkenler açısından istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu durumda seçim sıklığının, analizde kullanılan gsyih, kknth, bafo ve ml değişkenleri üzerinde bir etkisi olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle D4 seçim sıklığı araç değişkenine ilişkin ω katsayısı % 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmaktadır. R^2 0,94'tür. Bu dönem açısından tüketici fiyatlarıyla enflasyon oranında politik konjonktür dalgalanması meydana gelmektedir.

Tablo 4. EKK Yöntemi Sonuçları (D4 ile)

Bağımlı Değişken \ Bağımsız Değişken	gsyih	kknth	bafo	ml	enf
c	-2.200940 (-0.276780)	3.305963 (1.607462)	20.04571 (1.020355)	8.116479 (1.316027)	19.73922** (2.390866)
D4	3.210797 (0.333006)	-3.348080 (-1.356736)	-21.55491 (-0.910680)	-4.116335 (-0.625637)	-18.26273** (-1.964943)
Y_{i-1}	1.010951* (16.26134)	1.474871* (19.70816)	0.855550* (26.04701)	0.924595* (35.41873)	1.314440* (21.48229)
Y_{i-2}	-0.368425* (-4.300920)	-0.878681* (-8.276881)			-0.244664** (-2.429997)
Y_{i-3}	0.117899*** (1.893505)	0.198912* (3.183247)			-0.145033** (-2.360496)
F - İstatistiği	115.6022 (0.000000)	187.6905 (0.000000)	3409978 (0.000000)	698.5756 (0.000000)	1087.660 (0.000000)
Düzeltilmiş R^2	0.637202	0.781326	0.732757	0.860062	0.942537

Not: *, **, *** sırasıyla 0.01, 0.05, 0.10 düzeylerindeki istatistiksel anlamlılığı ifade etmektedir.

5. SONUÇ

Türkiye'nin 1980–2006 yılları arasında yaşanan politik konjonktür dalgalanmalarını açıklamak açısından içsel seçim zamanlamasına ilişkin model EKK yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlardan biri, Türkiye'de parasal sektörün reel sektöre oranla seçimlere daha erken tepki verdiği ve daha duyarlı olduğudur. Bu sonuç Heckelman ve Berument'in (1998) yapmış oldukları çalışmayı desteklemiştir. Bankalararası faiz oranının da seçimlere en hızlı tepki veren değişken olarak çıkması ve bafo'nun büyüme değerleri üzerinde seçimlerin (D1 kukla değişkeni) 0.05 istatistiksel anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkması, seçimlerin parasal sektörü, reel sektörden daha fazla etkilediğinin bir göstergesidir.

İkinci olarak, enf değişkenine ilişkin D4 seçim sıklığı araç değişkeninin katsayısının 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkması, politik konjonktür dalgalanmaları hipotezinin enf değişkeni açısından geçerli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Türkiye gibi gelişme yolunda olan ülkelerde yaşanan politik konjonktür dalgalanmalarına ilişkin yapılan diğer çalışmalardan da görüldüğü üzere, politik dalgalanmalar en çok tüketici fiyatlarıyla enflasyonu etkilemektedir. Çalışmada elde edilen bu sonuç Takatoshi (1989), Heckelman ve Berument (1998), Ergun (2000), Asutay (2004)'de yapmış oldukları çalışmalarda elde ettikleri sonuçları desteklemektedir. Türkiye'de iktidardaki hükümetlerin seçimleri kazanmak ya da yeniden seçilme şanslarını arttırmak için oy satın alma girişimlerinde seçimleri kullanarak politik konjonktür dalgalanmaları yarattıkları uygulanan modelde kantlanmıştı. Çünkü Nordhauscu analizden elde edilen sonuca göre, Türkiye'de seçmenler rasyonel değildir, geçmişe dönüktür ve miyopluk özelliklerine sahiptir. Bu yüzden iktidardaki parti ya da koalisyon partileri oy maksimizasyonu sağlamak ya da yeniden seçilebilmek amacıyla ekonomiyi maniple edebilmektedirler. Bunun için hükümet, seçmenlere ekonomiyi iyi göstermek amacıyla ekonomide kısa dönemli canlanma yaratarak oylarını maksimize etmekte (manipülasyon) ancak seçim sonrası ekonomide istikrarı bozucu enflasyon oranı ve bunun gibi makroekonomik göstergelerin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

Ancak, gerek para arzında gerekse kamu harcamalarında seçim kaynaklı bir dalgalanmanın meydana gelmemesi devletin siyasi müdahaleleri azaltması, ekonomi için gerekli yasal ve kurumsal çerçevenin oluşturulmasına dayandırılabilir. Türkiye'de para–kur sistemini yöneten Merkez Bankası'nın bağımsızlığını önemli ölçüde arttıran bir kanun Mayıs 2001 tarihinde T.B.M.M.'de geçerek yasallaşmıştır. Hükümetin Merkez Bankası kaynaklarından yararlanarak oy maksimize etme ve yeniden seçilmeyi sağlayabilme imkanları böylece sınırlandırılmıştır. Ayrıca en önemli devlet yardımı sayılan sübvansiyonlar da azaltılmıştır. Böylece devlet müdahalesi daha da azaltılmaya çalışılmıştır. 2003 yılından başlayarak tek parti hükümeti olan AKP istikrarlı ekonomi politikaları ve uyguladığı sıkı

maliye ve bütçe politikaları sayesinde yatırımcı ve tüketicilerin güvenini kazanmıştır. Özellikle 2006 yılında başlatılan ve % 10'un altında belirlenen açık enflasyon hedeflemesi sayesinde hem hükümetin hem MB'nin nihai hedefleri ortak olmuştur. MB, nihai hedef olan enflasyon hedeflemesi için ara hedeflerden olan faiz oranlarını belirlemeyi seçmektedir. MB, faiz oranlarını belirleyerek enflasyon hedeflemesini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Enflasyon hedeflemesi başarılı olduğu takdirde gelecek yıllarda enflasyon oranlarında politik konjonktür dalgalanması oluşumunu engelleyen bir sebep olarak karşımıza çıkabilecektir.

KAYNAKLAR

- Akerman, J.** (1947). Political Economic Cycles, *Kyklos*, Sayı 1, s. 107, 117. B. S. Frey, (drl.) (1997). *Political Business Cycles*, Edward Edgar Publishing Inc., U.S.A., s. 129.
- Asutay, M.** (2004). *Searching for Opportunistic Political Business Cycles in Turkey*, Paper was presented at the Annual Conference (2004) of the European Public Choice Society on April, 15-18, Berlin, s. 2.
- Bakırtaş, İ.** (1998). Politik-Ekonomik Dalgalanmalar Kuramı Kapsamında Türkiye'deki Politik Yapının Ekonomi Üzerindeki Etkisi, *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt. 13, Sayı. 2, s. 59.
- Bakırtaş, İ. Dayar, H.** (2005). Seçimsel Ekonomik Dalgalanmalar Yaklaşımı Temelinde Türkiye'deki Seçimlerin Ekonomi-Politiği 1987-2003, *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 10, s. 175-188.
- Bakırtaş, İ. Koyuncu, C.** (2005). Politik Dalgalanmalar Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'deki Seçimlerin Ekonomik Analizi, *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 19, No 1 s. 55-66.
- Ben-Porath, Y.** (1975). The Years of Plenty and the Years of Famine-A Political Business Cycle?, *Kyklos*, Sayı 28, Böl. 2, s. 400, 403. B. S. Frey, (drl.) (1997). *Political Business Cycles*, Edward Edgar Publishing Inc., U.S.A., s. 169.
- Downs, A.** (1957). An Economic Theory of Political Action in a Democracy, *The Journal of Political Economy*, Sayı 65, s. 135, 150.
- Ergun, M.** (2000). Electoral Political-Business Cycles in Emerging Markets: Evidence from Turkey, *Russian & East European Finance and Trade*, Sayı 36, ABI/INFORM Global, s. 6, 29.
- Frey, B. S. Lau, L. J.** (1968). Towards a Mathematical Model of Government Behaviour, *Zeitschrift für Nationalökonomie*, Sayı 28, s. 377-378. B. S. Frey, (drl.) (1997). *Political Business Cycles*, Edward Edgar Publishing Inc., U.S.A., s. 140.
- Heckelman, J. C. Berument, H.** (1968). Political Business Cycles and Endogenous Elections, *Southern Economic Journal*, Sayı 64, ABI/INFORM Global, s. 997, 999.
- Kalecki, M.** (1943). Political Aspects of Full Employment, *Political Quarterly*, s. 322-331. B.S. Frey, (drl.) (1997). *Political Business Cycles*, U.S.A., : Edward Edgar Publishing Inc., s. 119.
- Klein, M. W.** (1996). Timing Is All: Elections and the Duration of United States Business Cycles, *Journal of Money, Credit and Banking*, Sayı 28, ABI/INFORM Global, s. 100.
- Macrae, C. D.** (1977). A Political Model of the Business Cycle, *The Journal of Political Economy*, Sayı 85, No. 2, s. 262, 263.
- Nordhaus, W. D.** (1975). The Political Business Cycle, *Review of Economic*

Studies, Sayı 42, No 2, s. 169–190. B. S. Frey (drl.) (1997). *Political Business Cycles*, U.S.A. : Edward Edgar Publishing Inc., s. 232.

- Nordhaus, W. D.** (1989). Alternative Approaches to the Political Business Cycle; Comments and Discussion, *Brookings Papers on Economic Activity*, Sayı 2, ABI/INFORM Global, s. 2-3.
- Takatoshi, I.** (1989). Endogenous Election Timings and Political Business Cycles in Japan, *National Bureau of Economic Research Working Paper Series*, Working Paper No. 3128, Cambridge, s. 26.
- Tufte, E. R.** (1978). The Electoral-Economic Cycle, in *Political Control of the Economy*, Princeton, NJ: Princeton University Press, Bölüm 1, s. 3-27.